

Subutex – det vanligaste missbruket i Finland

(Publicerat i Narkotikafrågan nr 1 2007)

Subutex har tagit över som den vanligaste missbruksdrogen bland dem som söker narkomanvård i Finland. Och den vården består i allt högre utsträckning av – Subutex.

Text: Pelle Olsson

Finland var det nordiska land som tidigast fick ett utbrett missbruk av buprenorfin. Redan på 80-talet hade en tiondel av dem som sökte hjälp på avgiftningskliniken vid Helsingfors universitetssjukhus buprenorfin som sin favoritdrog, då i form av den smärtstillande tabletten Temgesic. (Idag saluförs buprenorfin som bekant under varunamnet Subutex.)

Det berättar Airi Partanen som på den tiden arbetade som sjuksköterska på samma klinik. Numera är hon utvecklingsledare på Stakes (Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården).

– Under andra halvan av 90-talet sköt missbruket fart på allvar och i hela landet, säger hon.

Frikostiga läkarförskrivningar

En bidragande orsak var det snabbt ökade heroinmissbruket. Det ledde i sin tur till frikostiga läkarförskrivningar av buprenorfin i syfte att hjälpa narkomaner bort från heroinet.

Substansen blockerar effekten av heroin utan att ge samma rus. Temgesic och senare Subutex är alltså både ett missbruksmedel och en medicin mot missbruk. Medicinsstyrelsen var till en början passiv i frågan och sedan skeptisk. Temgesic förbjöds som behandlingsform.

Det var särskilt en läkare, Pentti Karvonen, som utmärkte sig. Han blev mycket populär bland Helsingfors heroinmissbrukare och även hos deras anhöriga som ansåg att han var den enda som kunde hjälpa deras söner och döttrar bort från gatumissbruket. Karvonen hade till slut 200 patienter och läckaget av Subutex från hans mottagning ut på den illegala marknaden var omfattande. Trots detta fick Karvonen stöd från det medicinska etablissemanget som krävde att substitutionsbehandling med Subutex skulle godkännas inom narkomanvården. Inför läkarkårens enighet i frågan svängde de hälsovårdande myndigheterna på klacken och accepterade Subutexbehandlingen.

– Det fanns redan en acceptans för harm reduction-åtgärder i Finland, säger Partanen. Ute i kommunerna var man länge skeptiska, men motståndet har minskat bland annat tack vare att sprututdelningsprogrammen visade sig framgångsrika att bekämpa hiv-utbredningen bland narkomanerna.

Och hur gick det för Pentti Karvonen?

– Han var tvungen att stoppas eftersom han vägrade acceptera de restriktioner han utsattes för. Bland annat skickade han sina patienter till Frankrike där de fick Subutex utskrivet av en läkare och sedan lagrades tabletterna på Karvonens mottagning. Han var själv över till Thailand och skaffade Subutex. I Estland försökte han skapa ett nätverk av läkare som skrev ut till finska missbrukare.

Till slut förlorade han sin läkarlegitimation och dömdes till två och ett halvt års fängelse av Högsta Domstolen.

Den största ökningen av både missbruk och behandling av Subutex skedde när talibanregimen i Afghanistan stoppade sina opiumodlingar 2001. Heroinet blev sällsynt i Finland och buprenorfinet tog över på missbruksmarknaden.

Inget läckage från finska läkare

– Läckage av Subutex från finska läkare är ett litet problem för polisen, säger Jari Pynnönen, kriminalkommissarie på narkotikaroteln i Helsingfors. Utdelningen av tabletterna är noga övervakade, de måste konsumeras på mottagningen och det dröjer länge innan de får ta med sig tabletter hem. Då kan det hända att en del tabletter hamnar på gatumarknaden.

Det stora problemet är den omfattande smugglingen, framför allt från Frankrike och Estland samt i viss mån från Lettland och Litauen.

– Från Estland har vi drogturism, säger Pynnönen. Våra missbrukare åker över gränsen och får utskrivet av läkare för två veckors förbrukning, 28 tabletter. Det är inte olagligt om de har lagom intervaller mellan resorna, men de kanske reser över varje dag. Det är svårt att kontrollera.

Från Frankrike sköts insmugglingen av Subutex genom mer storskaliga operationer.

– Det är fråga om organiserad brottslighet. Ledarna för ligorna kontaktar storlangare i Frankrike som i sin tur har köpt upp tabletter från missbrukare som fått dem utskrivna från läkare. Hundratals, ja tusentals piller samlas ihop och smugglas över till Finland. Här finns marknaden och profiten. En Subutex kostar 3- 4 euro i Frankrike. I Helsingfors betalas runt 30 euro och ju längre norrut man kommer desto dyrare är det, uppåt 100 euro Lappland.

Handeln mellan franska och finska narkotikalangare är inte helt klarlagd, enligt Pynnönen, men hittills har alla beslagtagna piller kommit från den legala läkemedelsindustrin. Ingen illegal tillverkning är känd. Det finns heller inget som tyder på läckage i kedjan fram till apoteken.

Det betyder att allt Subutex på den finska svarta marknaden kommer från läkarrecept?

– Ja, men inte från finska läkare, säger Jari Pynnönen.

Faktaruta Subutex i Finland

Enligt den senaste mätningen 2002 fanns det 16000 - 21000 narkotikamissbrukare i Finland varav 4200 -5900 opiatmissbrukare. Av dessa har de flesta Subutex som sin huvudsakliga drog och den andelen har ökat betydligt sedan dess. Ett särskilt problem är att de flesta av dem (82-85 %) injicerar drogen. Statistik från narkomanvården visar att Subutex har ökat som huvddrog från 6 procent av klienterna år 2000 till 29 procent år 2005. Subutex är därmed den vanligaste enskilda narkotikan inom narkomanvården. Under samma tid har heroinet minskat från 20 till 2 procent.

Antalet patienter som får ersättningsdroger utskrivet av läkare stiger snabbt. Från 25 patienter 1997 till omkring tusen idag, varav de flesta får Subutex och ett mindre antal får metadon.

Polisen och tullen gör uppåt tusen beslag om året och antalet tabletter har sedan millenieskiftet varit mellan 25 000 och 38 000. Det kan jämföras med de svenska beslagen, runt 300 per år och hittills aldrig mer än 8000 tabletter.

Antalet narkotikarelaterade dödsfall har minskat sedan heroinet har ersatts av Subutex som anses omöjligt att överdosera. Å andra sidan finns Subutex med i 40 dödsfall om året, men alltid i kombination med andra droger; främst alkohol och bensodiazepiner.